

Az élelmiszeradalékok EGK-szabályozásának jelenlegi helyzete

Rolph Langlais

Coca Cola GmbH, Essen (NSZK)

Az 1990 novemberében megtartott élelmiszeradalékokkal foglalkozó legutóbbi európai konferencia óta figyelemre méltó haladást sikerült elérni az élelmiszeradalékok Európai Gazdasági Közösségen belüli szabályozásának összehangolása terén. Mialatt az élelmiszeripar, az EGK Bizottság és valamennyi tagállam vállalva dolgozik az egységes belső piac időben történő létrehozásán, számos olyan nehézség merült fel, amely hátráltatja a jogszabályok végső formába öntését. Némi szerencsével, és ha az összes érintett politikai partner jóakaratot tanúsít, az elkövetkező 6 hónapon belül mégis megszülethet az egyetértés a legtöbbször, az élelmiszeradalékokkal kapcsolatos direktíva vonatkozásában. Az viszont nagyon is kétséges, vajon hatályba léphetnek-e ezek a direktívák időben ahhoz, hogy az egységes belső piac már 1993 elejétől funkcionálhasson.

Az említett késedelmek oka sokszor abban keresendő, hogy egyik-másik kormány teljesen egyéni elképzelésekhez és megoldásokhoz ragaszkodik.

Néhány ország számára különösen kemény diónak bizonyult az édesítőszer- és tartósítószerhasználati feltételeivel kapcsolatos megállapodás tető alá hozása, de hasonlóan bonyolult tárgyalásokra számíthatunk a színezékek vonatkozásában is. A tartósítószer- és antioxidánsokról és a különféle egyéb adalékokról szóló tanácsi direktíva javaslatait illetően általában véve viszonylag könnyebben születik megegyezés, ám a benzoátok, a szorbitok és a kéndioxidok használatára vonatkozóan az egyes tagállamoknak olyan homlokegyenest ellenkező álláspontjaik alakultak ki, amelyek igencsak megnehezítik a kompromisszumos megoldást.

Keretszabályozás

Az élelmiszeradalékokra vonatkozó átfogó vagy más szóval globális direktíva szükségességének jobb megértése érdekében időben vissza kell menni 1988 decemberéig, azaz 89/107/EGK számú, az élelmiszeradalékokról szóló keretszabályozásig. Ez kimondja: "Az 1. számú mellékletben felsorolt adalékanyag kategóriák vonatkozásában különleges szabályozásokat kell kidolgozni egy átfogó direktíva keretében, ... amelynek a megszövegezése szakaszosan történik." [1, 2] Ennek megfelelően tehát a Tanácsnak el kell fogadnia azon adalékanyagok jegyzékét, amelyeket az összes többi adalék kizárásával jogszerűen lehet felhasználni. Meg kell alkotni továbbá azon élelmiszerek listáját is, amelyekhez az említett adalékok hozzáadhatók. Kidolgozandók még az adalékok hozzáadásának feltételei, a vivőanyagként, illetve oldószerként használt adalékok alkalmazásának szabályai és végül azok tisztasági kritériumai.

Átfogó direktíva

Az élelmiszer-adalékokról szóló átfogó direktíva tehát két fő részből fog állni. Az 1. rész tartalmazza az adalékanyagok listászerű felsorolását és a használatukkal kapcsolatos feltételeket. A 2. részben található ezen adalékok tisztasági kritériumai, valamint - szükség szerint - az analitikai és mintavételi módszerekre vonatkozó előírások is.

Az élelmiszer-adalékokról szóló keretszabályozás úgy rendelkezett, hogy az átfogó direktíva kidolgozására szakaszosan került sor. Az első szakasz, vagyis az édesítőszerrel kapcsolatos tanácsi direktíva lassan már teljesen elkészül, mivel megtörtént annak első olvasata az Európa Parlamentben, majd a részletes megtárgyalása is. Most visszakerül a direktívatervezet az Európa Parlamentbe, a második felolvasásra.

A második lépcsőfokot az élelmiszer-színezékekről szóló tanácsi direktíva tervezete képezi, amelyből időközben már jelentek is meg részletek az Európai Közösségek hivatalos közlönyében. Végezetül a tartósítószerokról, az antioxidánsokról és a különféle élelmiszer-adalékokról szóló tanácsi direktíva gyakorlatilag már készen van.

A most különböző részleteiben megjelenő átfogó direktíva hatvannál is több, 1988 áprilisa óta folyamatosan publikált bizottsági dokumentumon alapul. Figyelembe kell venni mindazt az óriási lelkesedést, hatékonyságot és önfeláldozást, amelyet a Bizottság illetve annak egyes részlegei beleltek ebbe a projektbe, hogy ne szenvedjen késedelmet az egységes belső piac létrehozására megállapított határidő.

A tagállamoknak és az iparágaknak időnként nagyon nehéz volt részleteiben követniük a sokféle dokumentum gyakran kapkodó és ellentmondásos megállapításait. Mostanra azonban már sok hibát korrigáltak. Ha egyszer az átfogó direktíva teljes szövege publikálásra kerül, akkor a még meglévő félreértések is kiküszöbölhetőek lesznek.

A különféle direktívák jelenlegi helyzete

1. Édesítőszer

A Bizottságnak az édesítőszerrel kapcsolatos tanácsi direktíva tervezete először 1990 szeptemberében került publikálásra az Európai Közösségek hivatalos közlönyében [2]. Az Európa Parlament, valamint a Gazdasági-Társadalmi Bizottság megtárgyalta és észrevételekkel látta el a javaslatot 1991. március 5-én, illetve április 18-án.

Az említett testületek állásfoglalását figyelembe véve, a Bizottság módosította az édesítőszerre vonatkozó tanácsi direktíva tervezetét és azt 1991. július 6-án megjelentette a hivatalos lapban (Official Journal).

Az első bizottsági javaslatban foglaltakhoz viszonyítva a következő főbb pontokban történt módosítás vagy kiegészítés:

- kidolgoztak egy 7. pontot, amely meghatározza a "cukormentesség" pontos fogalmát;
- az asztali édesítőszer olyan adalékanyagoknak tekintendő, amelyekre az élelmiszer-adalékokról szóló 89/107/EGK számú keret direktíva, illetve az édesítőszerrel kapcsolatos, szóbanforgó direktíva 2. cikkelyének 4.a. paragrafusa vonatkozik;
- a "csökkentett energia tartalom" kifejezést olyan élelmiszerekre vonatkoztatva kell értelmezni, amelyeknek a kalória tartalma legalább 33 %-kal kisebb az azonos súlyú, hivatkozási alapul szolgáló referencia élelmiszerek kalória tartalmának;
- figyelmeztető jelzéssel kell ellátni a poliolt és az aszpartámot tartalmazó asztali édesítőszereket;
- az újonnan kidolgozott 3.a. cikkely szabályozza az új édesítőszer, illetve az intenzív édesítőszerrel vagy poliollal édesítendő új élelmiszerek listára való felvételét;
- az ugyancsak újonnan kidolgozott 7. cikkely olyan rendszer kialakítását írja elő, amely lehetővé teszi az édesítőszer használatának a felülvizsgálatát, illetve a jelen direktíva hatályba lépését követő 5 év múlva a fogyasztás felmérését;
- az intenzív édesítőszerrel történő édesítésre engedélyezett élelmiszerek közé felvételre kerültek az alkoholmentes, illetve az alacsony alkoholtartalmú sörök is.

A tanácsi szintű megbeszélések után az ad-hoc munkacsoport 1991 júliusában ismételten megvizsgálta az édesítőszerrelről szóló tanácsi direktíva javaslatot, hogy megoldást találjon a még mindig fennálló alábbi problémákra:

- az édesítőszerrel tartalmazó élelmiszerek kereskedelmi elnevezése;
- az intenzív édesítőszer sörökben történő felhasználásának lehetősége;
- azon élelmiszerek jegyzéke, amelyeket poliollal lehet édesíteni;
- a ciklamátok sorsa;
- az aszpartám és a szaharin jelenlétére figyelmeztető jelölés asztali élelmiszereknél;
- az ún. gyorsételek felvétele az élelmiszerek pozitív listájára;
- a neohesperidin-dihidrokalkon használatának kiterjesztése más élelmiszerekre is.

Míg számos vitatott kérdésre szélesebb alapon találtak megoldást, továbbra is rendezésre várnak a következő problémák: a sörök édesítése intenzív édesítőszerrel, ciklamátok további használata, végül az egyes édesítőszer élelmiszerekben való felhasználásával kapcsolatos figyelmeztető jelölés alkalmazása.

A fenti problémák megoldására a holland elnökség előterjesztéssel élt, amelyről az ad-hoc csoport 1991. július 17-én jelentést tett.

Az Európai Közösségek Tanácsa 1991. július 26-án tájékoztatót bocsátott ki a sajtó részére a továbbra is fennmaradó vitás kérdésekről.

A ciklamát folytatólagos használatával kapcsolatban a Tanács felkérte a szakértői bizottságot, hogy vizsgálja felül a javasolt édesítőszer-direktívában szereplő, a felhasználásra vonatkozó felső korlátokat.

Felkérték ugyanakkor az EK Élelmiszertudományi Bizottságát is, hogy még a direktíva hatályba lépése előtt ismertesse a ciklamátok anyagcseréjére vonatkozó kutatásainak eredményeit, illetve a ciklamátok esetleges toxikus hatását. Amennyiben a vizsgálati eredmények a ciklamátokkal kapcsolatos álláspont megváltoztatását indokolják, úgy a Bizottság haladéktalanul megteszi a szükséges intézkedéseket a direktíva javaslat módosítására.

A sörök intenzív édesítőszerrel történő kezelését illetően a Bizottság javaslatot tett a Belső Piaci Tanács felé. Ennek értelmében a tagállamok élhetnek azzal a lehetőséggel, hogy a hagyományos sörök, illetve a hagyományos sörgyártási technológiák esetében továbbiakban megtiltják a jelen direktíva által engedélyezett édesítőszer használatát, amennyiben azokat az adott tagállamban jelenleg érvényes jogszabályok is tiltják felhasználni a hagyományos söröknél, illetve a hagyományos sörgyártási technológiák során. Ez az elv nem érinti a sörgyárak alapításának szabadságát, illetve a sör szabad forgalmazását a tizenkét tagállam területén.

Ezen kézirat készítésének időpontjában még egyáltalán nem világos, hogy milyen jogi kihatásai lennének a fenti javaslatnak, és annak elfogadása milyen következményekkel járna az egységes európai piacra nézve. Az is teljesen homályos, miképpen történne a javaslat rögzítése a direktívában: pótlólagos cikkelyként, lábjegyzetként vagy egyszerűen bizottsági deklarációként.

Ilyenformán a jelenlegi módosított édesítőszer-direktívához az ad-hoc munkacsoport számos további módosítást javasolt, amelyek közül a legfontosabbak a következők (a dokumentumok csak francia nyelven állnak rendelkezésre; minden, franciáról angolra történő fordítást a Szerző végzett):

- az 1. cikkely 2. paragrafusában a "hozzáadott cukor nélküli" kifejezést úgy definiálja, hogy nem került sor mono- vagy diszacharid, illetve olyan élelmiszer hozzáadására, amelyet cukorral édesítettek;
- az új 4. cikkely asztali édesítőszer jelölését az következőkkel javasolja kiegészíteni: figyelmeztetés a poliolok hashajtó hatására, az aszpartám jelenlétére pedig úgy kell hivatkozni, mint fenilalanin forrásra;
- az új 5. cikkely azt javasoltja, hogy "a jelölés világosan különböztesse meg a szokásos élelmiszereket az édesítőszeret tartalmazó élelmiszerektől";
- ha valamely élelmiszer édesítőszeret tartalmaz, akkor a jelölésnek erre figyelmeztetnie kell;

- a 6. cikkely előre vetíti további, az édesítőszerrel kapcsolatos figyelemzést jelölések bevezetését a jövőben;
- módosításra kerültek a mellékletek: törölték a poliolokkal való édesítésre engedélyezett élelmiszerek pozitív listáját;
- az intenzív édesítőszerrel kezelhető élelmiszerek pozitív listáját kiegészítették a gyorsételekkel, a "gaseosas"-nak nevezett spanyol üdítőitalokat felvették a magasabb szacharintartalomúak közé, a neoheszperidin-dihidroalkon használatát pedig jelentősen kiterjesztették;
- a tagállamok a hatályba lépést követően 18 hónap elteltével kötelesek alkalmazni ezt a direktívát;
- várható, hogy néhány tagállam ellenállást fog tanúsítani a javasolt változások egyikével-másikkal szemben.

2. Színezékek

A színezékek jelentik a második lépcsőfokot az élelmiszerekre vonatkozó átfogó adalékanyag direktíva felé vezető úton. Miután tavaly novemberben az EK Élelmészeti és Italgyártó Iparágainak Szövetsége (CIAA) javaslatot tett a Bizottságnak az élelmiszer-színezékek használatának feltételeire vonatkozóan, a Bizottság most a színezékekről szóló tanácsi direktívában véglegesítette ezeket a javaslatokat (a munkaokmány száma: 111/9266/90). A dokumentum végleges formába öntését megelőzően a bizottsági szolgálatok, valamint a tagállamok és az egyes élelmiszeriparok képviselői között számos egyeztető megbeszélés zajlott le az élelmiszer-színezékek rendkívül sok technikai részletét illetően.

A bizottsági javaslat figyelembe vette továbbá az Élelmiszer Tanácsadó Testület keretében tartott vitán elhangzottakat is, ahol a fogyasztók, a dolgozók és a kiskereskedők, valamint az élelmiszeripar, a mezőgazdaság és a Bizottság képviselői vettek részt. Mielőtt az Európai Közösségek hivatalos lapjában, az Official Journal-ban publikálásra került volna, a javaslatot először konzultációs célból magán a Bizottságon belül köröztették.

A javaslat indokolja, hogy miért van szükség a színezékek használatára, de leszögezi azt is, hogy - bizonyos egyéb megszorítások mellett - szigorú előírásokat kell hozni az adalékanyagok bébi- és gyermektápszerekben való alkalmazását illetően.

Az 1. cikkely 2. paragrafusa úgy definiálja a színezékeket, mint az élelmiszerek természetes alkotórészeit, illetve mint olyan forrásokat, amelyeket általában nem színezékeként fogyasztanak és rendes körülmények között nem tartoznak az élelmiszerek jellemző komponensei közé. Ezzel szemben az olyan ízesítőszer, illetve azok komponensei, amelyeket ízesítő vagy táplálkozás-élettani sajátosságaikból kifolyólag a gyártás során adnak az ömlesztett élelmiszerekhez, nem tekintendők élelmiszer-színezékeknek még akkor sem, ha másodlagos színező hatással is rendelkeznek.

A 3. cikkely a színezékek bevitelének módját szabályozza, a 4. cikkely pedig feloldja az élelmiszerek kategorizálása és megnevezése közötti ellentmondásokat.

A direktíva 1992. november 1-én lép majd életbe, hogy 1993. november 1-től kezdve lehetővé váljon az élelmiszer-kereskedelem ennek megfelelő engedélyezése. Az olyan élelmiszerek forgalmazása, illetve azon termékek használata, amelyek nem felelnek meg a direktíva előírásainak, 1994. november 1-je után tilalom alá esik.

A bizottsági dokumentum még a következő mellékleteket tartalmazza:

- az engedélyezett élelmiszer-színezékek jegyzéke;
- azon élelmiszerek jegyzéke, amelyek nem tartalmazhatnak hozzáadott színezéket;
- azok az élelmiszerek, amelyekhez csak bizonyos engedélyezett színezékek adhatók. Így pl. a karamell tetszés szerinti mennyiségben használható kenyérenél és sörnél, más színezékek a vajnál, a margarinnál és a sajtoknál, míg egyéb színezékek felhasználása pl. a speciális húskészítményekben erősen korlátozott; - a csak bizonyos élelmiszerekhez engedélyezett színezékek jegyzéke (többek között eritrozin, red 2g és kantaxantin);
- a 2. és 3. mellékletben nem említett élelmiszerekhez engedélyezett színezékek listája. Bizonyos élelmiszer-színezékek korlátozás nélkül használhatók minden, a 2. és 3. mellékletben fel nem sorolt élelmiszereknél, ezzel szemben más színezékek - akár önmagukban, akár egyéb színezékekkel kombinálva - várhatóan csak meghatározott mennyiségben lesznek felhasználhatók számos élelmiszerkészítményben (üdítőitalok, dzsemek, zselék, gyümölcszések, cukrászsütemények, pékáruk, étkezési jég stb.).

Sok vita várható a tagállamok között a "quantum satis" (tetszés szerint) elvnek az élelmiszer-színezékek felhasználásában való alkalmazhatóságát illetően, a húskészítmények színezésével kapcsolatos érvek és ellenérvek összecsapásában, valamint arról, hogy mely élelmiszereket indokolt színezésre javasolni.

3. Tanácsi direktíva javaslat a tartósítószerre, az antioxidánsokra és a különféle egyéb adalékokra (111/9049/90)

Ez a dokumentum 3 részből és 5 mellékletből áll.

Az 1. rész tartalmazza a jogszabályt, az 1. számú melléklet pedig az általában engedélyezett élelmiszeradalékokat. A borkórsav kivételével egyetlen más, az 1. számú mellékletben szereplő élelmiszeradalékhoz sincs hozzárendelve számszerű ADI érték (megengedhető napi bevitel).

A 2. rész és a 2. számú melléklet tartalmazza az engedélyezett tartósítószerreket és antioxidánsokat (szorbitok, benzoátok, hidroxibenzoátok, kéndioxid és szulfitok), valamint az egyéb tartósítószerreket, mint például hangyasav és dimetil-dikarbonát.

A 3. rész és a 3. számú melléklet az engedélyezett különféle adalékanyagokat tartalmazza.

4. számú melléklet: engedélyezett hordozóanyagok és oldatok.

5. számú melléklet: receptszerűen összeállított élelmiszeradalékok különleges táplálkozási igények kielégítésére (pl. bébi tápszerek, csecsemők elválasztására szolgáló élelmiszerek, gyermekételek).

Egyesítve a 111/9049/90 számú dokumentum három részét és öt mellékletét, továbbá az édesítőszerekről, illetve a színezékekről szóló direktíva javaslatot, kialakítható az élelmiszeradalékokkal kapcsolatos átfogó direktíva első része. Ezt egészítené ki később a 2. rész, amely a specifikációkat, a tisztasági előírásokat, valamint az analitikai és mintavételi módszereket tartalmazná.

Mindhárom direktíva egymással összhangba hozott jogi megszövegezésének minden igényt ki kell elégítenie.

Túlságosan messzire vezetne, ha megkísérelnénk jogi szempontból elemezni a 111/9049/90 számú dokumentum megszövegezését, ezért csak egy rövid áttekintést adunk a melléletekről.

1. számú melléklet: az előző változatokhoz képest bizonyos módosulás történt az általánosan engedélyezett élelmiszeradalékok listáján, mivel az összes, numerikus ADI értékkel ellátott adalék átkerült a 3. részbe. A módosított keményítőket, amelyek korábban külön csoportot alkottak, most az 1. mellékletbe nyertek besorolást, és E-számot is kapnak.

2. számú melléklet: a feltételesen engedélyezett tartósítószerke és antioxidánsok az a) szekcióban tartalmazzák a szorbitokat, a benzoátokat és a parahidroxibenzoátokat. A bevitt mennyiségek szintjére a legtöbb esetben az arányosság szabálya vonatkozik. Az üdítőitalok és más termékek kivételt képeznek. A b) szekció a kéndioxid és a szulfitok maximális mennyiségét tartalmazza, tekintet nélkül azok forrására. Fontos megjegyezni, hogy a 10 mg/kg, illetve a 10 mg/l alatti mennyiségek ma figyelmen kívül hagyandók. A c) szekció tartalmazza az egyéb tartósítószerkeket, mint például hangyasav és dimetil-dikarbonát. A d) szekcióban található a többi antioxidáns.

A 111/9049/90 számú dokumentum 1991 júliusában revideált 3. része tartalmazza a 3., a 4. és az 5. mellékletet. A feltételesen engedélyezett különféle adalékok (3. számú melléklet) közé tartozik a fumársav, a foszforsav, a foszfátok, a cukor-alkoholok, a poliszorbitok, a módosult és a szilikátok, hogy csak néhányat említsünk. Az itt szereplő, durván 100 élelmiszeradalék felhasználásának javasolt feltételei csak legutóbb kerültek átvitelre az 1. számú mellékletből (általánosan engedélyezett élelmiszeradalékok) a 3. mellékletbe.

A 111/9049/90 számú dokumentum korábbi 4. melléklete tartalmazta az engedélyezett módosított keményítőket, valamint az összes engedélyezett vívínyanyagot és oldószert. Amint azt már korábban is jeleztem, a módosított keményítőket átkerültek az 1. számú mellékletbe.

5. számú melléklet: a különleges táplálkozási igények kielégítésére szolgáló receptek élelmiszeradalékai nem lesznek többé itt megemlítve. Az érintett gyártókra és fogyasztókra, valamint azok érdekképviselői szerveire marad, hogy foglalkozzanak ezekkel az adalékokkal.

Következtetések

Az Európai Közösségek Bizottsága - vagy még pontosabban a bizottsági szolgálat -, a tagországok és azok képviselői, valamint az Európa Parlament az iparágakkal együtt az elmúlt évben jelentős előrelépést tett annak érdekében, hogy 1993 elejére megvalósuljon a belső piac. Ugyanakkor némi késsedelemmel is szembe kell nézni, tekintettel a technikai részletekről folytatott politikai vitákra. Amíg ezek nincsenek megnyugtatóan lezárva, egyes területeken nem valósulhat meg az élelmiszerek szabad áramlása, sőt, a késsedelmek még 1994-re is áthúzódhatnak.

Az olyan kezdeményezések, mint a német sör-édesítők vonatkozásában legutóbb tett fakultatív harmonizálási javaslat, megnehezítik a direktíva végleges formába öntését.

Félő, hogy az édesítőszer sörben való felhasználásának precedense más tagállamok részére jó alapot fog teremteni ahhoz, hogy hasonló elvet alkalmazzanak az élelmiszer-színezékek használatára is.

Magára a Bizottságra bizonyos ipari körök nagy nyomást gyakorolnak azáltal, hogy megtagadták a további együttműködésüket a vertikális direktívák kidolgozásában. Sőt, ezek az ipari körök a CEN Európai Szabványosítási Bizottsághoz fordultak. Így most a CEN-nek - az analitikai módszerek terén kifejtett erőfeszítés mellett - új élelmiszerszabványok kialakításával is foglalkoznia kell.

A harmonizálás az élelmiszerszektorban, vagy még pontosabban az élelmiszeradalékok használatára vonatkozó feltételek megállapítása terén, igen nagy mértékben előre haladt annak ellenére, hogy a politikai viták még hosszú hónapokig eltarthatnak. Az európai élelmiszerjog harmonizáció fejlődése nem áll meg: 1992 végéig tető alá hozzák a megállapodásokat. Az édesítőszer, a színezékek, a kéndioxid vagy az allergének miatt gyakori ugyan a perpatvar, ez azonban nem lehet a haladás kerekötője: az 1993. évben meg fog valósulni az áruk szabad áramlása.

Irodalom

1. A 89/107/EGK számú keret direktíva az élelmiszeradalékokról (1988. december)
2. Tanácsi direktíva javaslat az édesítőszer élelmiszerekben való felhasználására com/91/ 195 final - syn 296